

Böcskei Balázs

NÉZZ VISSZA HARAGGAL!

„Úgy élj, hogy a lelked is test legyen.
Mert semmi vagy, ha nem vagy ellenállás”

Babits Mihály: *Ha nem vagy ellenállás*

„Egy fekete atlétatrikót viselő, láthatóan részeg fiú utolsó, hosszú kortyot húz egy sörösdobozból, majd a betonfalhoz vágja.”

Babiczyk Tibor: *Élő vasbeton*

A prosperitás és a béke évei a történelem legunalmasabb periódusai közé tartoznak. A bájtok képsebességében haladó, térnélküli tér digitális oszlopaiba görcsösen kapaszkodó, különböző ábécévégi betűkkel megjelölt generációk viszont nem a nyugalom idejében nőnek fel. Az *anything goes* militánsan optimista posztmodern nyalókájának nyalását lassan felcserélni látszik egy feltételes módú világ (Potoczky László), és a mindannak illúziójában és elérhetőségében való ideges ácsorgás. Apátlan nemzedékek rohamgyorsan cseperednek fel, az apa (metaforájának) híján a tekintélytisztelet után már a tekintély ismerete is idegen jelenség és jelentés számukra. Miután már nincs mit dekonstruálni, nincs mit lebontani, csak egy dolog maradt hátra: a „mindent megkérdőjelezés” politikájának megkérdőjelezése. Az intellektuális porszívóügynökök és imposztorok batikolt posztmodernje után a biztonság és a megbecsültség utáni vágy egzisztenciális lázadássá lett.

Az alábbi, időben (az 1990-es évek és 2000-es évek közötti kapcsolat), térben (titok és test a digitális világban) és politikában (a lefegyverzett Európa jelene) bolyongó szöveg nem az *alakítás* vagy az alkalmazkodás, hanem a kassáki parancs jegyében az alkotás igényével születik. Mint minden válságban születő vagy arra reflektáló szöveg, *maga is válság*. Viszont válságban élni a gondolkodásra nézve a leginkább inspiráló *én-történet*, a krízis beismerésére és legyőzésére tett kísérletek és *elindulások* pedig magát az örömhírt jelentik. „Én is azt mondom nektek: kérjete, és adatik, keressetek, és találtok, zörgesetek és megnyitattik nektek. Mert mindaz, aki kér, kap; aki keres, talál; és aki zörget, annak megnyitattik” (Lukács, 11,9–10).

*

1998-ban rendezte Sas Tamás a *Presszó* című filmet, amelyben csak az a női szereplő nem jön össze a Stohl András által valóságúhen játszott szerető-karakterrel, amelyik nem akar. Jó barátnők egymás háta mögött, egymáson keresztül-kasul, egymáson át(gázolva), egymást a másikkal szemben kijátszva kívánják (meghódítani) a férfit. Aki pedig ennek

megfelelően visszahódít, cinkelt (szerelmi) lapokkal játszik, nyer és veszít, hogy aztán egy igazán nagyot bukjon. És vele mindenki más, minden női szereplő. Emberi, túlságosan is emberi.

A *Presszó* annak a presszókultúra utáni presszóismerkedés-találkozás időszaknak kései utófilmje, amikor *bármi* és annak az ellenkezője is megtörténhetett. Bárki bárkivel összejezhetett, a rendszerváltás utáni (remény)mobilitások időszakában egy könyvelő és egy autószerelő szerelme el- és megálmodható volt. Az osztályok szabad szemmel láthatósága előtt a GMK-kapitalizmusból a lehetőségek (és ügyeskedések) kapitalizmusa jött el. Egy nagyon rövid pillanatra bármi lehetségessé vált már csak azáltal is, hogy elképzelhető volt. Ennek előfeltétele volt, hogy a '80-as évek balatoni kádári szürkességét „magyar tengeri” késsel eltakaró időszakban nem látszottak még (annyira) az osztályok kontúrjai. A hekkre várva mindenki csak egy és ugyanaz volt, mindenki a Balatonon volt.

Ehhez képest napjaink *Van valami furcsa és megmagyarázhatatlan* (2014) című filmje főhősének kallódásai, barátainak rögzített pozíció- és osztályhelyzete meg az azokból fakadó szerepstabilitások már szemléletesen illusztrálják, hogy csak addig a pontig mozognak a lehetőségek, továbbá az azok előfeltételét képező ambíciók és álmodozások, ameddig az egyén (és a család) osztályhatárai húzódnak. Nincs osztályokon átívelő kapcsolatépítés, nincs olyan alsóbb osztályban tanult, azzal járó szocializációs elem, norma, sajátosság, amelynek előremutató érvényesítése egy felsőbb osztályban lehetséges lenne. Nincs ismerkedés az adott osztályon túl, maximum osztályközi utazások vannak. A határsávon való túlmerészkedéssel az ambíció nagy kockázatot helyez tulajdonosa vállára.

A *Presszó* '90-es évekbeli világa a vad és mielőbbi vágykielégítés, a kergetőzések, az üldözések, az újrakezdések, az önhazugságok és önáltatások párkapcsolati korszaka volt. Flipper Öcsi, aki ok nélkül hitte azt, hogy a '90-es évek soha nem érnek véget, hogy annak szabályrendszerei kőbe vésettek, hogy „si-bap-bap-du-bap”-lányok mindig lesznek, egy interjúban így fogalmazott azokról az évekről: „Nagyon erős korszak volt, lényegesen vastagabb, sűrűbb, masszásabb siker. Ott nem lehetett olyan könnyen közlekedni... az utcán. Most már azért lehet.” Napjaink infantilis, bohókás és kontextus nélküli retrokultúrája mögé nézve egy olyan évtizedet látunk, amely „működött”, holott sekélyessége folytán éppen ellenkezőjének kellett volna vele történnie.

*

Szemléletes példája ennek a magyar politikai kapitalizmusból kibontakozó hazai tini-sci-fi sorozat is, az *Űrgammák*. Nem tudjuk megmondani, hogy minimálvizualitása miatt miért működött, miért volt képes a Xénia-láz izgalomban tartani néha nem csak a fiatalabb korosztályokat is. Az azóta elfeledett gyerekszereplőkkel száguldottunk a Galaxisban Szulák Andrea csápjai elöl, „menekültünk”, akartuk és néztük. A sorozat sikerére nem tudtuk sem akkor, sem ma a választ, nem elégséges érv az újdonság ereje, az űrfétis vagy a velünk egykorú szereplők.

Abból az időszakból számos filmre, sorozatra és leginkább termékre mondhatjuk azt, hogy fogyasztásának értelme (és hasznossága) erősen megkérdőjelezhető volt,

sőt egyenesen a róla való *nem tudás*ban állt használata. Tanácstalanul állunk ma is az értelmetlenség(ek) előtt – mégis vettük, ettük, azt hallgatva éltünk, álmodtunk. Soha annyi szerelemről szóló, az élet minden giccset meghaladó dal nem született, mint akkoriban. Nem elfogadva és interiorizálva a fassbinderi konklúziót – amely szerint „a szerelem megszokás” –, a ’90-es évek magyar popipara sztahavonista módon termelte a „párkapcsolati” dalokat. Ez az infantilizmusban mértéket nem ismerő fiúzenekaroktól kezdve a rendszerváltás kulturális emlékezetéhez sorolandó, proletárpap(kult)költő Zámbo Jimmyig egyaránt jellemző volt. Legyen vágy, betetőzés, csalárdság, felfokozás, csapongás! – üzenték a szövegek és a klipek vizualitása.

A ’90-es évek (popipara) a középút elutasítására épült, ezekben az években a szélsőséges kilengések voltak (csak) az értelemmel bíró és értelmezhető jelenségek. A milleniumi fordulat után a popipari vágygenerálás egyre inkább virtualitás (mint *fétis*) által generált, cseppfolyós, iparilag spontán és egyre kevésbé komolyan vehető lett. Hozzá kell tenni: ez a fordulat mentette meg a popzenét attól, hogy saját infantilizmusába fulladjon, de egyúttal ez a technológia és képiség általi én-generálás győzelmét is jelentette az emberi *lépték* felett.

*

A ’90-es évek titkokkal teli időszak, védett és eltitkolt tervek, ambíciók, érintések és ügyeskedések évei voltak, a másik megismerése *nem tudást* is jelentett, közös tudást arról, hogy neki is van valami titka. A *self-management*be szervezett közösségi hálózat korában viszont a titoktalanság komfortossága hatványozódik, holott áttekinthetlenséget hirdet. Kiterjedt, átláthatatlan linklabirintusok, az effektusok *Gesamtkunstwerke*, „a tempó minden” (Siegfried Kracauer) hangsebességet meghaladó képsebességében alig követhető térkonstruálás zajlik, és mégis, ebben a Nagy Áttekinthetlenségben nincs hová online elbújni. Emellett a fotózás és az azonnal kamerázó telefonok – így a privatizált, (ki)posztolós házmesterség, a jófej *watchdog*oskodás – korszakában az off-line tér, az off-line titok tere és lehetősége is szűkül. *Az áttekinthetlenség nem jár együtt a titok-megőrzés monopóliumával, a titok megőrzésének lehetőségével.*

A titoktalanítás elszemélytelenítése nem más, mint az akaratok, vágyak, kudarcok és vívódások, a bizonyosságokra és a tévedésekre jutás lehetőségének elvétele az egyéntől. A titoktalanítás az egzisztenciális súlytól való megfosztás gyakorlata, attól, amit Kertész Imre így fogalmazott meg: „Mindig volt egy titkos életem, és mindig az volt az igazi.” Hogy végiggondolhassunk napokat, eseményeket, arcokat. A titokhoz a belső én integritása és védettsége, a visszavonulás, *az önmagunk birtoklásának akarata és lehetősége* szükséges. A tér szabad és emberi léptékű, azaz kevésbé technicizált használata. Ott lehet csak titok, hol az *egyedüli függőség* a valósághoz kötődik, ahol garantált az on-line adat- és egyéniségvédelem. Ahol az egyénnek van elég ereje ahhoz, hogy a garanciáért kiálljon. A Nagy Kuszaság ellenére ugyanis lelepleződhet minden.

A szövegalapúról a linkalapú tudásra való áttéréssel nem a tudás, hanem az információk halmozódnak fel. Az internet/Facebook-demokrácia techno-optimista deliberatív

függönye mögött digitális törzsek *gnosztikus demokratákként* járnak táncaikat zárt csoportjaikban. Minden és mindenki hozzáférhető, de nem elérhető. Minden potenciális és lehetséges, de minden újraértelmeződik már elérése pillanatában. Minden „sharing” és közös, mégis egyre kisebb a tér, szűkül a közös. Korunk a dialektika visszatérésnek kora. Az új transzparens, nagy áramlású, ipariális és modernista roncsokkal teli digitális óceánban „elhagyott közérzettel” (Csörsz István) levegőért kapkodók esetében viszont „az új idegenségtapasztalattal együtt járó folytonos újradefiniálás, újrakonstruálás, megújulás-fétis a valódi távlatot szintén nélkülözi” (Fehér Renátó).

Viszont a digitális óceán jeges magánya ellenére sem lehet nosztalgia a '90-es évek után, percről percre kerül messzebb, napról napra lesz egyre nevetésesebb még a rá gondolás is. A nosztalgizálás mint vád a „felgyorsulás társadalmában” eleve a legsúlyosabbak és legmegbélyegzőbbek egyike lett. Holott a nosztalgia a hiányról szól. Ennek ellenére sem a bűnvállalás nehézsége miatt nem javasolt nosztalgizálni a '90-es éveken, hanem sokkal inkább annak diffúz, szélsőséges, az értelmet a kelleténél többször negligáló és zavaros világa miatt. A ma elvesztett biztonság alapjai nem ott keresendők (lásd Flipper Öcsi életébe került tévedését). Viszont vannak jelenségek, amelyek idegenek voltak a '90-es évektől, ma viszont olyan napi tapasztalatok, amelyek nem építik, hanem szét-törrik az ént. Ennek megakadályozása érdekében *el kell utasítani a titoktalanítást, az ipariális spontaneitást, a szenzibilitás digitalizálását, a transzhumán kapcsolódások elsődlegességét, a mindig és minden esetben középútkeresést, az izgalomipar technokratizmusát, a végtelen kapcsolódások bizalmaskodó öszinteségét, a személyesség láthatóságát, a mítoszalanítással járó életalapítás szüntelen bántását, a nyelvtelenítést, a tekintetek keresésének elkerülését.*

*

A cseppfolyós, alig integrálható hétköznapokon és hétvégéken a leginkább szorongásra okot adó kijelentés, amikor valaki magának és magában úgy fogalmaz: „Unatkozom.” Köztudottan a minden tartalom/információ/effekt későmodern rutinjában tilos unatkozni, ha valaki mégis így jár, már-már frusztráltan arra kell gondolnia, hol rontotta el. Miképpen fordulhat elő, hogy a minden metamorfózis és pörgő kavalkád társadalmában pont ő unatkozik? *Aki unatkozik, annak szégyellnivalója van, nem elég gyors, nem tud felgyorsulni, nem tud összeilleszteni összeilleszthetetlen dolgokat.* Holott az „unatkozom” ma inkább az *értékinflálódás* jele.

Az *accelerationism* (felgyorsulás) „a sebesség felhajtóerejét helyezi projektje középpontjába, vagyis végletekig fokozza annak elidegenítő, gyökereket feltépő, absztraháló hatásait” (#Accelerate: Manifesto for an Accelerationist Politics), amely „ahelyett, hogy újrastrukturálná a keringés folyamatát és forgalmát – az Internet ornamentikájaként fogja bevégezni” (Hito Steyerl nyomán Német Szilvi). Az „unatkozom” a felgyorsulásban való elfáradás bizonyítéka, a tanácstalan *hova és egyáltalán miért kattintás állapota*, a szorongás attól, hogy aminek eddig a képsebességgel haladó on-line – jobb esetben off- és on-line köztes – térben értéket tulajdonítottunk, annak sem belső, sem külső értéke nincsen. A posztinternet korban, a mindent-elérhetőség és áramlás idejében és terében az „unatkozom”

kijelentése az érték megfoghatóságának és keresése értelmétől való elszakadásának talán már megfordíthatatlan jele. A világ és benne önmagunk érdekességére vonatkozó tudás inflálódása, az önbizalom feladása, a tegnapi fontosságok elismerésétől való megfosztottságának a bizonyítéka. Az „unatkozom” a holnapi túlvárása és meg nem érkezése, a megszűnt jelen, az újdonság banalitásba fulladása.

A helyhez, történetiséghez, kontextushoz és közösségekhez kötöttség kiagyazódása az embernek, mint útnak (Martin Heidegger), vagyis saját magunk megtapasztalásának, az egzisztenciális súlyok „lemérésének”, a falaknak ütközésnek, a gyerekkor megőrzésének, a konfliktusokkal és traumákkal való szembesülésnek, az életrajz megírásának lehetőségét csökkenti. Mindazt bomlasztja, ami elmesélhető, ami továbbadásra érdemes, mindent, ami miatt bár nevetségesnek tetszenek, de univerzálisak a hajnali közhelyek. A digitális tér szilárdanyag- és én-mentes, folyékony, áramló halmazállapota nem tud mit kezdeni a hely időállóságával és az idő lokalizálhatóságával. A poszt-internet tendenciái „relativizálják az anyag eddig ismert fogalmát, amelynek következtében stabil szubsztancia helyett instabil interakciókészletről beszélhetünk, és megszakítják az eddig biztosnak tűnt elméleti pólusokat az anyag versus anyagtalan, hardware versus software, anyag versus forma, anyag versus állapot és anyag versus energia között” (Lyotard nyomán Német Szilvi). Holott az anyag védelme és megkülönböztethetősége a test védelmét és integritását is jelenti. Mintha nem vennénk komolyan azt a „figyelmeztetést”, amely szerint a test a hatalom, tudás és az ezekre vonatkozó, azokban szerveződő diskurzusok „terméke” is. Ennek megfelelően a digitális antropológia megítélése, elismerése vagy elutasítása egyben a testünkről való gondolkodás is, a „mennyit adunk föl testünkből a virtuálisnak” kérdésére adott válasz. Csabai Márta és Erős Ferenc a test- és énhatárok változásával foglalkozó könyvükben utalnak már arra, hogy manapság George Bataille figyelmeztetését sem halljuk meg, aki szerint – kortárs kifejezéssel élve – *válságba* jutunk, ha a profán világ az „élet semleges képével” azonosítódik. Aktualizálva ez annyit jelent, hogy a technológia sercegő képével, az előállított, semleges testekével, a tökéletesítés projektjével, a megcsinálható és elérhető fejlesztésközpontú motorzajjal váltjuk fel az érinthető és testtel megtapasztalható másik testet. Ebben az esetben a test ontológiai mélysége veszélybe kerülhet – Mary Douglas után, milyen szöveget olvasunk, ha egy anyagtalanított testre nézünk (kattintunk)? A test technológiai alakítása, formálása és alkotása immáron nem a test fragmentációját jelenti, hanem a határok leomlását. Ha nincs határ, akkor nincs birtokolható tudás, azzal pedig a szervesség kerül veszélybe. Az anyagtól való búcsú a testtől való búcsút is jelenti, az *image győzelmét a language fölött*.

A háborúban nem képekbe integrálódik, hanem *képekért folyik a harc*. Az irracionális nem egyszerűen észkritikai tudat, hanem *összezavart tudat*, túlpörgetett, az emberi természet legmélyebb bugyraiban, a tudatalatti képzeletvilágában sem fellelhető képi-tapasztalati jelenség. Ez az irracionális tudat nem a de Sade márki vagy Freud által megfejthető emberi, hanem képi. Ennek legnyilvánvalóbb jele a pornóvideó-ipar képi és „tartalmi” felpörgése („kategóriagazdagsága”), a korábban „nézhetetlen”, de ma már kattintható. A szexualitás válsága nem a pornóiparral jött el, hanem éppen annak válságával, a klip- és kategóriapornó képi és számszerű felpörgésével.

Ahogy Horváth Csaba írja Háy Jánosról szóló monográfiájában, az ontológiai buktások akkor szoktak bekövetkezni, amikor a mindennapi tapasztalatok és a metafizikus értékek ütközését nem rendezik, amikor – mint Háy hősei esetében – az emberekkel „történő” történetek nem adnak egyetemes perspektívát. Míg Háy hősei „csak” ontológiai önazonosságukat veszíthetik, a digitálisnak kitett ének már azt sem. *Rövidtávon is halottak.*

*

Nehéz eldönteni Londonban, hogy Londonnak van Cityje, vagy a Citynek Londonja. Londonban – mint a globálvárosok mindegyikében – már alig vagy egyáltalán nem lehetséges budapesti léptékkal gondolkodni. Esetében nem teljesen igaz, hogy minden város felcserélhető lenne, de egyes városrészekre tökéletesen ráillik, és ez bármelyik globális városban megkérdőjelezhetetlenül tapasztalható. Mintha minden London Cityjéhez tartozna, és innen indulna ki. London belvárosnak nincsen *neme*, és nem is élőlény, viszont látszik, hogy emberek hozták létre. Mint minden nagyváros esetében, hangja és dallama a kijebbi részeknek van.

A punklanított East Endnek is van zaja, még akkor is, ha a *working class* punk és *OI!* helyeire iszlám hentesek és beláthatatlan befogadóképességű mecsetek költöztek. Az egykori munkásosztályi *attitűd* a külvárosokban leginkább a metróból kiérkező hazaáramlókban, a kocsmákban és labdarúgó-mérkőzések lelátóközönségében van jelen. Míg egy East End-i átlagutca ma férjeket szorosan követő nikáb- és burkaerdő, addig egy East End-i pub még multikulturalizmus-diskurzus előtti. Más van kint, mint bent, ahogyan egy viktoriánus házban is mások laknak, mint akiket váránk.

A birodalmi Nagy-Britannia multikulturális kihívásai történelméből fakadóan sem keverendők össze a tanácstalanságában immáron mértékét nem ismerő Öreg Kontinens társadalmi integrációs és migrációs konfliktusaival. Az a feltartóztathatatlan nép-, menekült- és bevándorlás-áramlás, amely ma érkezik és átmegegy Európa egy-egy országán, annak minden tagállam (nemzetállam) számára politikailag kifogástalan kezeléséről ma álmodni sem érdemes. Mindeközben még mindig vannak, akik továbbra is az „európai identitás” és az „európaizáció” címmel indítanak kurzusokat, holott amiben bizonyosak lehetünk a jövőre nézve, az éppen a *dezintegráció*. Nem tudni, hogy annak mértéke, foka és mélysége mekkora lesz, de az az Európa, amelyben felnőttünk a rendszerváltás után, már nincs többé. Egy soha nem volt szociális Európa után nemzetállami, régiós és kontinensnyi gazdasági instabilitás vette kezdetét, az európai szolidaritás pedig addig ér, amíg Németország és az Európai Központi Bank engedi. Az európai technokrata elit saját ortodoxiája helyett újat ajánlani nem tud – lásd Görögország térde kényszerítését, Alekszisz Ciprasz nemzetárulásával összhangban –, így *válságkezelése egyet jelent válságkezelésének válságával*, ugyanakkor sértődött kritikával illet minden unortodox megoldást. Az Európai Uniót az uniós projekt előrehaladottságának foka tartja egyben, de még inkább mindennek *tulajdonképpeni visszafordíthatatlansága*, hogy az erősek, a fejlettek még mindig jobban érdekeltek egybentartásában, mint a perifériák; amelynek elitjei így újra és

újra europrovinciálissá tehetőek, akár saját politikai közösségük jólétének hosszútávú rovására is.

Annak ellenére, hogy ilyen intenzitással még nem tagadták európai elitek, hogy létezik „nemzetközi munkamegosztás” és abból fakadó hierarchia, továbbá függőségi viszonyok, Európa nyelve, azaz a gazdaság nyelve semmilyen legitimitással nem bír a londoni Cityn, Frankfurton és az egyes fővárosok bankcentereinek világán túl. Minél kevésbé legitim e nyelv, annál inkább tör a kizárólagosságra, negligál minden más beszédmódot és beszédhelyzetet. A Szovjetunió legyőzésével, a kelet-európai szocializmusok (államkapitalizmusok) összeomlásakor az „európai közösség” nyelve még politikai volt. A történelem végének globális (és természetesen kimaradhatatlan európai) filozófusi tekintélyei panglossi módon hirdették (euro)optimizmusukkal Európa egységesülését, hogy aztán a már látható transzformációs válsággal átadják diszkurzív helyüket a fejlesztéspolitika, a K+F és a makroökonomia nyelvén beszélő nyelvszűkítő innovátoroknak.

Mindehhez a posztmodern társadalomelméleti és identitáspolitikai teoretikusok és a nyomukban járó, divatról, továbbá az intellektuális jólétesültségről és belterjeségről lemaradni nem akaró értelmiségiek nagy szolgálatot tettek az osztályviszonyok és a társadalmi konfliktusok értelmezésének feladásával, „kivonulásukkal” az osztályviszonyokból; hogy aztán napjainkra már ne legyen olyan kurátor, workshop-szervező, blogger, újgenerációs zszurnaliszta vagy aktivista, aki ne vágott volna még fel társaságban azzal a mondatkezdéssel: „van ennek egy (poszt)marxista olvasata is”. A politikai gazdaságtannak olyan szintű megvetéséből, mint amely az iparilag legyártott modernitás (azaz az államkapitalizmusok) összeomlásának szemkápráztatóan félreértett (és félreérteni akart) értelmezéséből következik, nem jöhetett ki más, mint az előbbi értelmiségi osztálynak európai szintű kiágyazódása az osztályviszonyok és -konfliktusok megértéséből. Helyüket elfoglalja a populista jobboldal, a szélsőjobboldal, a radikális jobboldal, az antipolitikus politikus, a „teszi, de nem tudja alapon” schmittiánus új jobboldal stb. Magyarországon a posztmodernizált baloldali értelmiségiek csoportja konstans el nem ismerésnek „örvend”, amely el nem ismerésében a jobboldalon kívül csak a *schmittiánus baloldali* gondolkodást utasítja el a legmesszemenőbb módon – ami nem akadályozza meg abban, hogy posztoljon róla. A pacifikált, kultúrhedonista, posztliberális urbánus „baloldal” szándéka ellenére nem tudja egyszerre képviselni az identitáspolitikai, kisebbségi csoportokat és a társadalom „rég” osztályait és konfliktusait. Utóbbiak nevében is tanácskozik és beszél, de nincs hozzá csatornája, nem beszél hozzá, hanem leginkább kinyilatkoztat róluk. Míg egy erősebb budapesti hardcore- vagy punkkoncert hétszáz (vö. a The Business és Cockney Rejects 2015-ös budapesti fellépései vagy egy hagyományos Punkkarácsonnyal a Dürer-kertben), leginkább a digitális aktivista konszenzuson és Auróra-baloldalon kívül lakó antirasszista, külvárosi, vidéki nyelvi minimalistát vonz, addig a posztliberális „baloldali” tüntetés, esemény, menekültek melletti akció stb. pár százat – és nem az előbbi punkszcéna fiataljait. A posztliberális „baloldali” értelmiségiek könnyed Facebook-kommentekbe és aktivizmusba sűrűn szervezett progresszív hálózata, amilyen érzékeny, pont annyira messze van azok (politikai) tudásától, akiknek a nevében beszél. Számos ok mellett

többek között így válik az angol elnevezésű szervezetek világán túli milióban „újbaloldallá” a szélsőjobboldali Jobbik.

Európa progresszívjei továbbra is magukra, szótárakra és annak érvényesülésre nem jutó bizonyosságaikra támaszkodnak. Mindeközben a jelenlegi Európa főnyelveként beszélt gazdasági nyelv legitimitáshiánya és válsága mögött nincs egy új, azt helyettesíthető erővel és hegemoniaigénnyel fellépő nyelv, amelynek jegyében megfogalmazott *politikai* leválthatná a neoliberais nemzetállami és globális elitek egymással kötött szerződését. *Az új progresszívek konfliktusfelvállalás nélküli hegemoniaharca bukásra van ítélve.*

A kelet-közép-európai országok és új autoriter/hibrid/illiberális államai számos esetben a „nyugati” tudományosság készletével nehezen megérthetőek (lásd a Journal of Democracy tematikus számait). Ez nemcsak azt bizonyítja, hogy Európa keleti felén nem fogadják el, vagy nem kívánnak élni a tankönyvi, absztrakt európai normák és vágyak szerint, hanem azt is, hogy ha ehhez hozzáteszük Oroszország agresszióját, akkor teljesen világossá válik: a történelem nem ért véget. *Európa (és a Nyugat) nem volt felkészülve arra, hogy nem lesz igaza, hogy van más igazságkoncepció is, hogy a történelem folytatódik.* Egy dezintegrált, beszélt gazdasági nyelvében illegitim, döntésképtelenségben lebénult, politikai egységesülésében megkérdőjelezett, erőltetett európai identitásában tartalmatlan, *örök békére* lefegyverzett, gyenge, passzív Európa áll szemben mozgó és növekvő belső és külső kihívásokkal. A globális offshore-gazdaságok fedezet nélküli költségvetésekben „érdekelt”, láthatatlan pénzzel folyó hitelezési politikát folytató, politikusokban gazdag, de politikai egyéniségekben szegény Európa elvesztette a holnapot. Jobb napjaiban csak a lejtőn lassul, és ez mindaddig így is lesz, míg vezetői nem adják meg a kellő tiszteletet saját történelmüknek.

*

Időtelenítés, várostalanítás, európatlanítás, politikátlanítás – ezek azok a válságjelenségek, amelyek a mindennapjaink, és amelyek miatt előbbiek tervezői és mérnökei kivételével mindannyian egyre jobban *tudatosulunk a válságban*. Nem vagyunk egységesek és kerekék, kiforratlan, ellentmondásokban létező, de akaratot akarni akaró tanácstalanokként írunk és beszélünk. A Csíkszeredában született, ma Budapesten élő Potoczky László író egy interjúban a következőképpen „fogta meg” az új nomádokat: „Sokszor visszhangzik a fejemben az a Tankcsapda-sor, hogy »patkány vagyok, de nem féreg«. És nem szeretnék más lenni. Mert igazi, amit látok, mert igazi, amit hiszek. Engem az ilyen figurák érdekelnek, akik patkányok, de nem férgek.” Ők a *rendnek*, az áttekinthetőségnek, a *nyugalomnak* az igénylői, de mivel gyakran már a startpontnál hullafáradtak, kihordói mindezeknek aligha lehetnek.

Ahogy Békés Mártonnal írtuk *Ki!* című könyvünknek utószavában, a magyar intellektuális szféra egy „tallini” kritikusának válaszul: „emberségünk és emlékeink úgy kívánják, hogy a »macskakő és a külvárosi kapucnis arcok« mellé álljunk, abba a táborba, ahol a magára hagyott proletariátus, a magas házak küzdői, az autószerelő üzemek korán kelői, a »megalázottak és megszmorítottak«, a városi plébániák oltár-virágainak

csendes gondozói, a lakónegyedükből kidzsentrifikált családok is vannak. Láthatatlan tömeg ez, amelyet eltakarnak annak a bizonyos fejlődésnek a trükkjei, amelyet elutasítunk, elítélünk, mert hazugságnak és embertelennek tartjuk. Mindez persze erőszakos metaforák és önkényes hasonlatok útján keresztül vezet, az út végén pedig ott áll a felismerés: krízisünk esztétikai krízis s nincs olyan, hogy gazdasági válság, mert a gazdaság maga a válság.”

Egy elbizonytalanításra támaszkodó, testtelenítést és emléktelenítést előirányzó menedzsmenttel szemben elszántság és hősies, haragos melankólia lehet a *fegyver*. A szöveg és a test akarása a döntés tetteje.

A poszt-posztmodernnek nem lesz pora, nem is nyugodhat békében.

Sokac leány, Zombor (Sombor), 1907 előtt (Néprajzi Múzeum, F 8482)